

Kölcsey Ferenc egy napja a Kollégiumban

Vakító fény áramlott be pilláim alá. Egy újabb érdekes, ugyanakkor végtelenül nyomasztó napnak néztem elébe. Magamra öltvén az idős diákok számára elengedhetetlen tógát, az órákra emeltem tekintetemet. Háromnegyed hat körül járt az idő, a tanítás pedig 15 perc múlva kezdődött, tehát igencsak igyekezni kellett. Öltözékem fölé gyorsan magamra kaptam kabátomat és kikanyarodván az utca öreg, megviselt vonalára jobbkéz felé vettem az irányt. Gondolataim immár száguldoztak, csakúgy, mint sietős lépteim, amiket a megszokás vezetett újuló Kollégiumunk impozáns ajtajához. A koraőszi napsugarak az egészséges szememet is megvakították, így teljes elszigeteltséget nyújtottak - gondolatfoszlányaimmal egyetemben - , az öt éve történt tűzvész máig is otromba nyomai ellen.

A kapun belépve köszönésképpen félszegen odaintettem intézményünk kapuőreinek, a janitoroknak, majd futásra bírva lábaimat, a hátsó szárny felé vettem az irányt, hiszen Péchy Mihály hadmérnök úr épp a déli szárny renoválásával bíbelődött. Harmadikosként - az első év teológiai oktatása és az elengedhetetlen jogi ismereteket elénk táró másodév után - kötelezően fel kellett vennem három rendes tárgy mellé, egy negyedik, rendkívüli tárgyat a Catalogusból. Azon a napon, egy latin nyelvű dispután vettünk részt, melyen Kállay Ferenc barátom ellen kellett érvelnem az arabok hatalomgyakorlása témájában. Mit ne mondjak izzasztó egy feladat volt. A délelőtti foglalkozások sora hamar elrepült a fejem felett.

Levelezésem Kazinczyval, az igen mélyen tisztelt Csokonai temetése óta csak erősödött. Megadatott nekem az, hogy részt vegyek zseniális nyelvújítási ötletei kidolgozásában, és vállára vette költői, illetve szellemi pályám atyáskodó gondozását is. Épp az ő levelére készültem válaszolni ebédszünetemben egy brúgó maradványaival a kezemben, amikor eszembe ötlött egy igen érdekes kérdés, ami még Vidi, azaz a szövegértelmezés professzorunk óráján merült fel bennem. „A Bibliában egy mondat, ha másik fordítást használunk, akkor teljesen más értelmet ölt...” – és már rohantam is a Nagykönyvtár megmaradt kötetei felé, hogy elmélyedjek az idegen nyelvű Bibliák tengerében, vagy netán lefordítsam azokat az összes lehetséges módon.

Később, amikor elmélyedve a kezemben tartott könyv szövevényes soraiban élveztem a simogató szeptemberi napsugarakat, éppen Lónyai Gyuszi jött velem szembe az udvaron, pár általam csak néhányszor látott barátjával sétálgatva. Tanulmányainkban sokáig vetekedtünk, de az utóbbi két évben jómagam szerepeltem elsőként az osztály hallgatóinak névsorában, amiért észrevételeim szerint Lónyai erősen pikkelt rám. Azon a délutánon is, testtartásából következően, mely hasonlított egy predátor fenséges magabiztossággal elöntött alakjára, tudtam, hogy nem úszom meg egy-két csipkelődő kifejezés nélkül. Akkor épp, olvasás közbeni szemöldökráncolásomban talált új értelmet. Igazán meglepő, hogy a fantázia mire képes. – Mi van Feri? Csak nem rájöttél, hogy csak az egyik felét olvastad el hön szeretett könyveidnek? – utalt ezzel testbéli fogyatékosomra. Mondhatnám, hogy megszoktam már, de azért még tudott fájni. „*Keserves Sors! Ah boldogtalan élet!*”¹

Árvaként sokáig hazátlanul tengődtem, de ott, a Kollégium óvó, hittel átjárt falai között, azt reméltem otthonra leltem, azonban az ehhez hasonló szurkálódások esetén, mint egy újabb, fullasztó dőfés hatott rám a szó. „*Igen, ez jó is lenne, le is írom: Nem leltem hazám, otthonomban, Nyúlt a kard a hontalanság szívembe... – Nem, ez így szánalmas!*” Gyorsan összegyűrtem és megsemmisítettem, mint minden másik idétlen próbálkozásomat. Budai órája

¹ Kölcsey Ferenc: Pálnapi köszöntő (1806)

óta kattogott a lelkemben egy kis szív, egészen más, mint amelyik addig életben tartott. A hazafiasság szíve volt ez. Tudtam, hogy az az ének, amit maga a teológia professzorunk alkotott, oly vénáimban keringtette meg a vallás és a magyarság erejét, amelyekbe addig soha még csak gondolat sem férkőzött. Éreztem a késztetést, sőt a kötelességet, hogy hazát teremtek a hontalan magyaroknak. De nem akkor, nem azon a napon. Ekkor még nem sejtettem, lefeljebb reméltem, hogy ezek a földöntúli érzések, a Hymnus líceumfájának első magjai lesznek.

Óráim után, Kazinczy levélben történő folytonos nógatására és ösztönzésére nekiláttam kritikáim papírra vetéséhez, melyek valljuk be, elég éles véleménynyilvánításnak adtak teret. Talán ezek voltak a későbbi politikai értekezéseim erősen bíráló hangvételének alapkövei. Ezen írásaim befejezése után, szintén Kazinczy megbízásából régi nyelven íródott alkotásokat gyűjtöttem az asztalomra, majd egyesével magam elé húztam az eredeti irományokat, hogy lemásolva újra papírra írhassem azokat. Betűt vetettem betű után, kanyargattam a lúdtollal a szavakat, amikor egy egészen érdekes, a magyarországi tatárjárás körülményeit firtató olvasmány reprodukálásához láttam hozzá, mely fájdalmas, vérző sebként terhelte hazámat. Akkor újra felélénkült bennem a kötelesség érzése, de már nem tudtam elmélyülni efféle gondolataimban, ugyanis megszólalt a kisharang.

Az a harang, amely az este 7-kor kezdődő préceszre hívta a diákokat. Észre sem vettem az idő múlását, úgy belemélyedtem munkámba. Összepakolva a hatalmas könyveket, kimentem a folyosóra, ahol a hallgatók szabályos rendben nyargaltak az Auditorium Maximum, azaz a nagy hallgatóterem felé, így hozzájuk csatlakozva én is ütemre szedtem a lábaimat. Nem volt sok barátom, és mivel Kállayt nem találtam, így családi státuszomnak megfelelően, egyedül, árván ültem be egy addig még szabad padba. Végül Péchy Imre, a kollégium főgondnoka, avagy a kollégiumi gyámom ült be egyik oldalra, majd a másik mellettem lévő helyet Bányai Józsi, egyik hallgatótársam foglalta el. A közös éneklést követően a lektor felolvasta az ígét. Sajnálatos módon sem őt sem az utána következő imádkozó prékót nem ismertem, valamiért imádott könyveim érdekesebbek voltak az embereknél. A záró ének után, mindenki vagy a hálótermei felé, vagy a kijáráthoz indult. Jómagam az utóbbi csoport soraiban haladtam a házunk irányába.

Otthon levettem magamról a zöld, szúrós anyagú palástot, és fáradtan megdörzsöltem a szemem. Hihetetlen szédítő tud lenni egy végigolvasott nap egy félvak ember számára. Míg a többiek a kollégium hálókamráiban végezték önképzőköreiket, én addig a Csokonai kör lépéseit követve alkottam önképzést, egyedül. Néhány óra nyelvtanulás után álmoság fogott el, mire kibújtatva lábaimat csizmáimból, bedőltem az ágyba. Cikázó gondolataimat egy imában foglaltam össze, kezeimet a hasamon összekulcsolva, ekkor még mit sem sejtve ennek a kis sornak a jelentőségéről:

– Szánd meg Isten a magyart!

Vége

Források:

Győri L. János: Az ország iskolája, A Debreceni Református Kollégium rövid története

Szabó G. Ferenc: "Hol sarjad a magva a honszeretnek" Csorba Sándor: Kölcsey Ferenc debreceni diákéveinek iratai

Wikipédia: Kölcsey Ferenc, Toll

Kölcsey Ferenc: Himnusz